

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี

The Approaches to Manage Buddhist Tourism: Temples in the Thonburi Area

มนชนก จุลสิทชี¹

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ และยังเป็นการจูงใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่และมีความสวยงาม ตลอดจนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัดบางแห่งมีความเหมาะสมจากสภาพแวดล้อม ทำเลตั้งอยู่ริมคลองและความศักดิ์สิทธิ์ของครูอาจารย์ตั้งแต่อดีต แต่หลาย ๆ วัดยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก เช่น วัดกำแพงบางจาก วัดท่าพระ วัดสังข์กระจายวรวิหาร วัดโพธิ์นิมิต สติมหาสิมาราม วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร วัดทองศาลางาม วัดวรามาตยภัณฑสาราราม (วัดขุนจันทร์) และ วัดนาคปรก ซึ่งเป็นวัดที่มีศักยภาพด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่ของวัดดังกล่าวทั้ง 4 องค์กรประกอบ คือ องค์กรประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และด้านการสนับสนุน ถือเป็นส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่ และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัด ธนบุรี

Abstract

Buddhist tourism is a type of tourism aimed for tourists to obtain various experiences which most importantly improves the quality of life and mind, and is also a motivation to pilgrimage under the aspects of religions and beliefs. Temples in the Thonburi area have archaic origins and beauty besides their historic values. Some are appropriate due to the environment, with the locations being waterside, as well as the sanctity of deities since ancient times. Nevertheless, numerous temples are still considerably unknown to tourists, i.e., Wat Kamphangbangchak, Wat Tha Phra, Wat Sangagai Worawiharn, Wat Phonimit Satitmahasimaram, Wat Ratcha Orasaram Ratchoworawiharn, Wat Thong Sala Ngam, Wat Waramattaya Pantasararam (Wat Khunchan) , and Wat Nakprok. These aforementioned temples have the potential of Buddhist tourism promotion in each of the four

¹ สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail : Manachanok.j@BSRU.ac.th

elements: incentives, access to tourist attractions, safety, and promotion. All of this is for the purposes of effectively inheriting the tradition and culture, being renowned in their local areas, and becoming the method to improve, develop and publicize the temples into Buddhist tourist attractions in the future.

Keywords: Tourism Management, Buddhist Tourism, Religious Tourism Management, Temples, Thonburi

1. บทนำ

นับจากอดีตพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลป์ วิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขาลดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุและจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

ปัจจุบันวัดหรือศาสนสถาน ได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นเหตุให้วัดหรือศาสนสถานบางแห่งได้ปรับบทบาทใหม่เพิ่ม จากเดิมที่เคยจำกัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และศาสนพิธีของชาวบ้าน หรือเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้คนในชุมชนที่แต่ละวัดนั้นตั้งอยู่กระทั่งกลายมาเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างถิ่น มีสาเหตุมาจากการที่วัดได้ขยายบทบาทโดยอาศัยคุณสมบัติของศาสนสถานเป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว ซึ่งการปรับแต่งบทบาทของวัดในมิติของการท่องเที่ยวโดยไม่สูญเสียสภาพเดิม (กรรณิกา คำดี, 2558, หน้า 175-191)

นอกจากนี้ กรมการศาสนา ได้มีแนวทางการดำเนินงานในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาปี พ.ศ. 2558 โดยสนับสนุนให้หน่วยงานทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น มาเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งบางแห่งก็เป็นมรดกของชุมชน ประกอบกับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนามีวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม (กรมการศาสนา, 2558) การผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีมิติของการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปพร้อมกับส่งเสริมความเป็นไทย ทั้งยังเป็นการสืบสานศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้เป็นที่ดำรงอยู่คู่ประเทศชาติ ภายใต้โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่เป็นต้นแบบเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปทุกภูมิภาคทั่วประเทศ (เบญจวรรณ บวรกุลภา, 2557)

กรมศาสนา ในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม จึงมีนโยบายส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนตระหนักถึงความสำคัญและเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดโครงการท่องเที่ยวแนวศาสนาให้มากขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ทั้งยังมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบ การท่องเที่ยวภายในวัด หรือศาสนสถานให้เหมาะสมและมีการบริการที่ดีสามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธา ให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวทั้งระดับประเทศและระดับโลกบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ

ของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา (กรมการศาสนา, 2558)

ดังจะเห็นได้ว่า กรมการศาสนา เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวสัมพันธ์กับศาสนา เพื่อให้วัดต่าง ๆ ในเส้นทางแสวงบุญเป็นสิ่งเชื่อมโยงศาสนากับนักท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับเอาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิตแบบไทยไปสู่การยกระดับสังคมที่มีคุณภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองก็จะมีจิตผูกพันกับศาสนา ผ่านความประทับใจที่ได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อารีย์ นัยพินิจ, จูริชยามณี เนตร, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และภัทรพงษ์ เกริกสกุล (2556, หน้า 31-40) ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด พบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องข้องกับการเจริญจิต อาทิจการตักบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น นั้น ๆ ซึ่งเป็นความคาดหวัง เป็นความเชื่อ เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่คาดการณ์ล่วงหน้าต่อบางสิ่ง บางอย่างว่าควรจะเป็น หรือควรที่จะเกิดขึ้น

วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ และมีความสวยงาม ตลอดจนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัดบางแห่งมีความเหมาะสมจากสภาพแวดล้อม ทำเลตั้งอยู่ริมคลองและความศักดิ์สิทธิ์ของครูอาจารย์ตั้งแต่อดีตแต่หลาย ๆ วัดยังไม่เป็นที่รู้จักนักท่องเที่ยวมากนัก เช่น วัดกำแพง บางจาก วัดท่าพระ วัดสังข์กระจาย วัดโพธิ์นิมิต สลิตมหาสิมาราม วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร วัดทองศาลางาม วัดวราฆาตยภินทวาราม (วัดขุนจันทร์)

และวัดนาครปรก ซึ่งเป็นวัดที่มีศักยภาพด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นวัดที่อยู่ไม่ไกลจากกัน และเป็นวัดชุมชนที่มีชื่อเสียงแต่ละด้านแตกต่างกัน ซึ่งเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และยังเป็นการสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนในการเข้าวัดและการทำบุญ การหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในเขตฝั่งธนบุรี จะทำให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไป

2. เนื้อหา

2.1 การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาคืออะไร

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เกิดจากการที่ตัวของวัดเอง มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หรือความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ที่น่าสนใจ หรือวัดอาจอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เป็นตัวดึงดูดทำให้วัดเป็นผลพลอยได้จากทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเป็นพฤติกรรมอีกประเภทหนึ่งที่กระแสวิงในปัจจุบัณ ต้องการเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นการเดินทางที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมไทย ดังนั้นพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีมูลค่าตลาดเพิ่มขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามาจากคำว่า Buddhist Tourism ซึ่งสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้คือเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และป็นผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่วัดตั้งอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของขายอาหารปลา ตลอดถึงขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น (ธนิต บุรตทิพย์สกุล, 2558)

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจึงมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวประเภทวัดมากขึ้น

2.2 ประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่กล่าวในข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญต่อทั้งสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ กรมการศาสนา (2558) จึงได้มีการกล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สรุปได้ดังนี้คือ

1. เป็นการใช้จ่ายเงินทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน ทำให้วัดและศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิต และมีศักยภาพ

2. เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดทางเลือกตามรสนิยมใหม่ที่นักท่องเที่ยวต้องการความสุขทั้งทางกายและใจไปพร้อมกัน

3. ได้มีระบบการบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต้นแบบที่มีประสิทธิภาพรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงธรรมะของสังคม

4. เกิดการบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการสืบสานสร้างสรรค์ต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนา

5. วัดและชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ

6. ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและทั่วโลก

7. ทำให้วัดให้มีบทบาทต่อการท่องเที่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรง คือ เพื่อบริการนักท่องเที่ยว และเกิดประโยชน์ทางอ้อม คือ เพื่อบริการชุมชน

8. เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ศาสนิกชนต้องการ และเป็นการสร้างความเข้าใจ อันดีและสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษยชาติ

ดังจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทำให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อนักท่องเที่ยว คือ ได้ประกอบศาสนกิจที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ได้พบบุคคลต้นแบบที่ดีงาม ได้พบบัณฑิตผู้มีความรู้ทางธรรม ได้บูชาคนที่ควรบูชา ได้ฝึกจิตใจให้มั่นคง ทำให้จิตใจไม่เศร้าโศกไม่มัวหมอง มีจิตใจที่อบอุ่น ผ่องใส สามารถเข้าถึงพระนิพพาน ได้พบความสุขที่แท้จริงได้ฝึกวินัยในตัวเอง ให้รู้จักระวังตัว ควบคุมตัว พัฒนาคุณภาพชีวิต ได้สร้างรอยยิ้มให้เพื่อนมนุษย์ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่พบแต่สิ่งสวยงามของวัดหรือ ศาสนสถาน พบธรรมะที่บริสุทธิ์และยังได้ช่วยสร้างรอยยิ้มจากการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ตามกำลังซื้อของผู้แสวงบุญ ได้สัมผัสวิถีแห่งบุญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่สร้างขวัญและกำลังใจ จากความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดนั้น ๆ และเป็น การเปิดโลกทัศน์ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญมีทัศนคติที่ดี รวมทั้งได้ผ่อนคลายความเครียดเกิดความสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้มีความสุขทางใจ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ในการบริหารจัดการที่ทำให้วัดในเขตธนบุรีที่มีศักยภาพเพียงพอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จึงควรต้องมีการบริหารจัดการกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยอารีย์ นัยพินิจ และคณะ (2559) ได้ให้แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอันประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ที่จะสามารถนำมาปรับใช้กับวัดในพื้นที่เขตธนบุรี ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ให้ความรู้สึกลงใจในด้านบวก และมีสิ่งดึงดูดใจในด้านต่าง ๆ เช่น ความสวยงาม

ของสถานที่ท่องเที่ยว ด้านเอกลักษณ์และคุณค่าทางศาสนา ด้านเอกลักษณ์และคุณค่าทางศาสนา

2. องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทางมาจากสถานที่อื่น ๆ มายังวัดในพื้นที่ ผังธนบุรี มีความสะดวก ไม่ว่าจะเดินทางมาด้วยรถส่วนตัว หรือเดินทางด้วยรถประจำทาง มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน สามารถเดินทางมาได้ง่าย และถนนในการสัญจรเรียบ ไม่ขรุขระ และมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ของวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

3. องค์ประกอบด้านความปลอดภัย ได้แก่ เป็นสถานที่ที่คนในชุมชนดูแล มีความปลอดภัย คนในชุมชน ช่วยกันเป็นหูเป็นตาทางวัดมีมาตรการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ เช่น ความปลอดภัยในการใช้รถ ความปลอดภัยในการใช้เส้นทางในการเดินทาง ความปลอดภัยในการให้บริการ ความพร้อมของอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัยในแหล่งท่องเที่ยว ความสะอาดของอาหาร และเครื่องดื่ม

4. องค์ประกอบด้านการสนับสนุน ได้แก่ วัดมีการจัดกิจกรรมตลอดในทุก ๆ ปี เพื่อให้มีนักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามาทำบุญมาก และมีการให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ และมีหน่วยงานเข้ามาให้การสนับสนุน เป็นต้น

โดยสรุปแล้วการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และ ด้านการสนับสนุน

2.4 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อ การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของวัดกำแพงบางจาก วัดท่าพระ วัดสังข์กระจาย วัดโพธิ์นิมิตสถิตมหาสีมาราม วัดราชโอรสาราม ราชวรวิหาร วัดทองศาลางาม วัดวรามาศย ภัณฑสาราราม (วัดขุนจันทร์) และวัดนาครก โดยมีมุ่งหวังให้

เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัดให้เหมาะสม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยว เชิงพุทธศาสนาที่ได้มาตรฐานเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจโดยการจัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เรียบง่าย มีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ มีความสะอาด ร่มรื่นและงดงามตามธรรมชาติโดยอาจปรับสภาพ แวดล้อมตามศักยภาพ ของวัดให้ตรงตามอารยสถาปัตยกรรม (Universal Design) เปิดพระอุโบสถหรือ พระวิหาร ให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าไปทำบุญและปฏิบัติศาสนกิจในทุกเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และประชาสัมพันธ์จุดเด่นของแต่ละวัดที่ผู้เขียนไปเก็บข้อมูล โดยการลงพื้นที่ในแต่ละวัดได้ดังนี้

1.1 วัดกำแพงบางจาก เป็นที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เนื่องจากการสันนิษฐานว่ามีการสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีการบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังมีการค้นพบพระพุทธรูปโบราณจำนวนมาก มีรูปแบบ ลวดลายประดับแสดงถึงศิลปะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและวัดกำแพงบางจากสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่น่าสนใจ เช่น บ้านศิลปิน คลองบางหลวง เป็นต้น

1.2 วัดท่าพระ เป็นวัดโบราณที่มีการสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ตั้งอยู่ใกล้คลองมอญ เขตบางกอกใหญ่ แต่เดิมบริเวณวัดล้อมรอบด้วยคลองมอญ คลองบางกอกใหญ่ และแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเรียกกันว่า "วัดเกาะ" มีคลองเล็ก ๆ แยกจากคลองบางกอกใหญ่ ไปจนถึงหน้าวัดผ่านไปถึงวัดสังข์กระจาย และวัดราชสิทธิาราม ในเวลาต่อมา ได้พบหลวงพ่อกษेत्रลอยน้ำมาที่คลองหน้าวัด ชาวบ้านจึงเรียกว่า "วัดท่าพระ" แทนชื่อวัดเกาะจากเดิมโดยวัดท่าพระนักท่องเที่ยวจะนิยมมาราบไหว้ หลวงพ่อกษेत्रซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และบูชาวัตถุมงคล

1.3 วัดสังข์กระจายวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร มีประวัติปรากฏอยู่ในหนังสือ

ตำนานพระอารามหลวงฉบับหอสมุด วชิรญาณว่า “อยู่ในคลองบางกอกใหญ่ฝั่งเหนือ เป็นวัดโบราณ รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสถาปนาใหม่พระราชทานเจ้าจอมแฉ่นหรือหนึ่งเรียกว่า คุณเสื่อพระสนมเอก ถึงรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสังขรณ์” และในวัดยังปรากฏประวัติของพระเทพมุนี (ต๋วง) อดีตเจ้าอาวาส และเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกที่เป็นผู้แต่งมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกที่เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน

1.4 วัดโพธิ์นิมิตรสถิตมหาสีมาราม สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2416 สมเด็จพระวันรัต วัดสุทัศน์เทพวราราม ได้อุทิศที่ดินซึ่งเป็นมรดกบิดามารดา สร้างเป็นพระอารามมีชื่อว่า “วัดโพมี” เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ท่านทั้งสอง และได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดโพธิ์นิมิตร” ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “วัดโพธิ์ตลาดพลู” ซึ่งวัดแห่งนี้มีสิ่งสำคัญได้แก่ พระอุโบสถภายในมีพระพุทธรูปหล่อลงรักปิดทอง ปางมารวิชัยเป็นพระประธานอยู่ใน พระอุโบสถ มีพระมหาเจดีย์พลับพลารับเสด็จรัชกาลที่ 5 พอรชฆัง ศาลาการเปรียญ ศาลาอเนกนิช เป็นศาลาตรีมุข และศาลาท่าน้ำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามากราบไหว้และทำบุญ

1.5 วัดนาคปรก ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยมาจากเมืองสุโขทัยไว้ในวิหารพระประธานองค์ประดิษฐานที่วิหารนั้นมีพญานาค 7 เศียรแผ่พังพานเป็นรูปปูนปั้น องค์พระเป็นพระปางมารวิชัยสัมฤทธิ์ ชาวบ้านจึงได้เรียกว่า “วัดนาคปรก” ตามลักษณะพระพุทธรูปที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ของวัดนี้ และตามประวัติของวัดมีการเล่าสืบต่อกันมาว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีพ่อค้าเรือสำเภาจีนที่เดินทางมาประกอบการค้าขายที่ย่านตลาดพลู แล้วมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงคิดริเริ่มก่อสร้างวัดขึ้นเธอเป็นการตอบแทนคุณชาวไทยที่ทำให้ตนได้สามารถก่อสร้างตัวขึ้นมาได้พร้อมกับเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องราวของชาวจีนเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ตน และสร้างวิหารที่มี

ลักษณะทรงไทยเป็นอนุสรณ์แก่ภรรยาชาวไทยเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังลายไทยเล่าเรื่องราวการเสด็จลงจากดาวดึงส์ และเรื่องราวการขนะมารของพระพุทธเจ้า

1.6 วัดวราฆตยกันตสาราราม (วัดขุนจันทร์) เป็นวัดเก่าแก่ที่อยู่ในย่านตลาดพลู โดยวัดนี้ถูกสร้างขึ้นเมื่อปี 2370 ภายหลังจากการบุกปราบกบฏ พร้อมนำตัวเชลยกลับมาจาก “นครเวียงจันทร์” ของ “พระยามหาอำมาตย์” (ป้อม) พระสุริยภักดี เจ้ากรมพระตำรวจสมทหารขวาในรัชกาลที่ 3 จวบจนตัววัดได้ชำรุดทรุดโทรมลง “ท้าวภักทสาร” ธิตาของพระองค์จึงได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ส่วนต่าง ๆ ภายในวัดขึ้นเสียใหม่ และให้ใช้ชื่อ “วัดวราฆตยกันตสาราราม” นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นอกจากนี้ ทางวัดขุนจันทร์ยังมีความโดดเด่นในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ปีชงและบูชาพระราหู โดยจะมีพิธีสวดมนต์นพเคราะห์ราหูที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว ได้เข้าร่วมอยู่เป็นประจำทุกปี

1.7 วัดราชโอรสารามราชวรมหาวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อวัดจอมทอง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงผูกพันกับวัดนี้เนื่องจากพระปัยยิกา (ยายทวด) ของพระองค์มีนิเวศสถานอยู่ในย่านนี้ จึงทรงมีพระญาติอยู่มาก ทั้งยังเป็นวัดที่พระชนกพระชนนี ในสมเด็จพระศรีสุลาไลยพระบรมราชชนนีในพระองค์ ทรงทำนุบำรุงอยู่ด้วยภายหลังเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระบรมสรีรังคารมาบรรจุไว้ ณ พระพุทธอาสน์ของพระประธานในพระอุโบสถ และทรงเติมสร้อยนามวัดเป็น “วัดราชโอรสาราม” หลังจากนั้นจึงถือกันว่าเป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาลที่ 3

1.8 วัดทองศาลางาม สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.2300 แต่ไม่ผู้ใดทราบประวัติการก่อสร้างในอดีต ชาวบ้านเรียกว่า (วัดทองล่าง) หรือ “วัดทอง” แต่ปัจจุบันเรียกว่า “วัดทอง” หรือ “วัดทองบางไผ่” แต่นามวัดทางราชการคือ “วัดทองศาลางาม” และวัดนี้ได้รับพระราชทาน

วิสุทศคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2320 ภายในอุโบสถหลังเก่า ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะสมัยกรุงธนบุรี ส่วนพระประธานอุโบสถหลังใหม่ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปที่เป็นพระประธานในอุโบสถ

2. องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จัดบริการให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายสะดวกด้วยรถส่วนตัวและรถประจำทาง จัดการจราจร การคมนาคมสะดวกมีป้ายบอกทางชัดเจน และภายในบริเวณวัดจัดให้มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัด แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาภายในวัด เพื่อแสดงจุดที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญไม่ควรพลาดชม

3. องค์ประกอบด้านความปลอดภัย วัดทุกแห่งควรให้มีการจัดระบบรักษาความปลอดภัย โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว

4. องค์ประกอบด้านการสนับสนุน ทุกฝ่ายทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของวัด โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อให้การต้อนรับและช่วยกันสอดส่องดูแล อำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว สร้างความร่วมมือของคอนในชุมชน การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งการได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับวัดอื่น ๆ และการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อการท่องเที่ยว

3. บทสรุป

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ต้องจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือความศรัทธา มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการการ

ท่องเที่ยวในอนาคตได้ ดังที่ ดลใจ มณีงาม (2557) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้นำเที่ยวที่มีการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การจัดการท่องเที่ยวจะต้องมีการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบในระดับมาก

วัดมีจุดเน้นเพื่อสร้างสิ่งดึงดูดใจ ชื่อเสียงในด้านความศักดิ์สิทธิ์ มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางศาสนา และความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ สมเกียรติ ชัยไพบุลย์ (2557) ที่ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพของชุมชนนครชุมอำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนครชุมมีองค์ประกอบด้านดึงดูดใจ อยู่ในระดับมาก

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะเกิดความพึงพอใจ หากการคมนาคมสะดวก สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกทั้งรถส่วนตัว หรือรถประจำทาง มีป้ายบอกทางชัดเจน และที่สำคัญจัดการด้านเส้นทาง การท่องเที่ยวภายในวัดอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดลใจ มณีงาม (2557) ทำการศึกษาเรื่องศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้นำเที่ยวที่มีการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่พบว่าเมื่อนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวอีก

ด้านความปลอดภัย การมาท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ถ้าเกิดความปลอดภัย โดยเฉพาะด้านความปลอดภัย ในด้านการใช้รถ การป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้น มีเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและให้การสนับสนุนตลอดจนมีระบบรักษาความปลอดภัย เช่น กล้องวงจรปิด สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554) ที่กล่าวไว้ว่า ในการจัดการท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีการจัดการที่ดีในด้านพื้นที่ ต้องมีสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ มีที่จอดรถปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้ความสะดวกกับนักท่องเที่ยวจะเป็น

การสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำ

ด้านการสนับสนุน การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ด้านการสนับสนุนมีระบบสาธารณูปโภคทั่วถึง มีลานจอดรถเพียงพอต่อความต้องการ ห้องสุขาสะอาด และมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวทำในเทศกาลต่าง ๆ อยู่เสมออย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้มาท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในระยะยาววัดจะต้องคำนึงถึง ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ คนในชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทอดทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมเดิมและชุมชนจะต้องเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัด ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี หรือวัฒนธรรมผลิตภัณฑ์ สินค้าที่ได้มาตรฐาน เพื่อการเรียนรู้และสร้างความบันเทิงใจให้กับนักท่องเที่ยวผสมผสานกันอย่างลงตัว ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดเกิดความยั่งยืนตลอดไป วัดต้องเป็นศูนย์กลางพัฒนาจิตใจ สร้างคนดีมีคุณธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ จัดกิจกรรมทางศาสนาที่คู่ขนานไปกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญ

4. เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2558). แนวทางการดำเนินงาน

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทาง

แสวงบุญในมิติทางศาสนา. กรุงเทพฯ :

ผู้แต่ง

กรณีศึกษา คำดี. (2558). วัดและศาสนสถานในมิติ

ของการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 4(2), 175-191.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554).

ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศไทย. กรุงเทพฯ ฯ : ผู้แต่ง.

ดลใจ มณีงาม. (2557). พฤติกรรมและความพึงพอใจ ของผู้นำเที่ยวที่มีการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบริหารธุรกิจ,

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ธนิต บุตรทิพย์สกุล. (2558). พฤติกรรม

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของ

นักท่องเที่ยววัดในจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา

วิทยาศาสตร์การกีฬา, จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

เบญจวรรณ บวรกุลภา. (2557). ความต้องการ

พัฒนาวัดของชุมชนในพื้นที่ธนบุรีให้เป็น

แหล่งท่องเที่ยว. การค้นคว้าอิสระ

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม.

สมเกียรติ ชัยไพบลูย์. (2557). การจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา

ศักยภาพของชุมชนนครชุม อำเภอเมือง

จังหวัดกำแพงเพชร. กรุงเทพฯ ฯ :

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อารีย์ นัยพินิจ, จีระชญา มณีเนตร,

จงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ

ภัทรพงษ์ เกริกสกุล. (2556). การศึกษา

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัด

ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์.

Panyapiwat Journal, 5(1), 31-40.

Retrieved from

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/20244>